

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพุทธศาสนานิกายเซน ชีวิตประวัติของ ดิช นัท ฮันท์ และเซนในทัศนะของ ดิช นัท ฮันท์ ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม ผลการวิจัยพบว่า ดิช นัท ฮันท์ นำทั้งแนวคิดและหลักปฏิบัติแห่งพุทธศาสนานิกายเซนมาใช้ในการดำเนินชีวิตจริงของท่านอย่างจริงจัง อีกทั้งยังได้นำคุณประโยชน์ที่เป็นผลจากการปฏิบัติธรรมมาเสนอเป็นทางออกให้แก่ปัญหาที่ก่อกวนให้กับผู้คนทั้งทางการปฏิบัติและทางด้านวรรณกรรมได้อย่างมีเอกลักษณ์ซึ่งน่าจะเป็นผลจากภูมิหลังของนักเขียนที่ผ่านการเผชิญหน้ากับความโหดร้ายของสงครามเวียดนามและทัศนคติที่มีต่อสงครามแล้วนำมาถ่ายทอดในวรรณกรรม อีกทั้งยังพบว่าแม้ว่าเซนในทัศนะของ ดิช นัท ฮันท์ จะมีจุดเด่นที่การเน้นแนวคิดเรื่องการอิงอาศัยซึ่งกันและกัน แนวปฏิบัติเรื่องการเจริญสติในทุกขณะ และการประยุกต์พุทธศาสนามาใช้ในชีวิตจริงแต่เซนในทัศนะของ ดิช นัท ฮันท์ ก็มีแนวคิดแนวปฏิบัติโดยพื้นฐานเช่นเดียวกับพุทธศาสนานิกายเซนโดยทั่วไป

เจตคติในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ คือการใช้วรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อในการเสนอสถานการณ์ที่เป็นจริงของประชาชนผู้ทุกข์ยากและเสนอทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น ตัวละคร ด้วยผลจากบาดแผลสงครามในใจของ ดิช นัท ฮันท์ และชาวเวียดนามทุกคนทั้งที่ยังคงอาศัยอยู่ในเวียดนามและผู้ที่อพยพไปอยู่ที่ฝรั่งเศสและประเทศอื่น ๆ ดิช นัท ฮันท์ มักเสนอทางออกของความทุกข์แก่ผู้คนเหล่านั้นด้วยแนวคิดเรื่องการสร้างสันติภาพภายในจิตใจ โดยเสนอแนวปฏิบัติเรื่อง “การเจริญสติ” นอกจากนั้นยังสอดแทรกทัศนคติต่าง ๆ ที่ได้รับจากพุทธศาสนานิกายเซนเอาไว้ในทัศนะของตัวละครด้วย

เมื่อวิเคราะห์ลักษณะการวางโครงเรื่องที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของเซนในวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ พบว่าสามารถแบ่งกลุ่มวรรณกรรมออกได้เป็น 4 ประเภทตามลักษณะแก่นความคิดของวรรณกรรมโดยพิจารณาที่ภาวะจิตใจของตัวละครเป็นหลัก ได้แก่ 1) วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญมุ่งสู่ภาวะพ้นทุกข์ของตัวละคร 2) วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญที่เน้นความสำคัญของสติ 3) วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญเน้นอานุภาพของความเข้าใจ ความรัก และความเมตตา และ 4) วรรณกรรมอิงพุทธประวัติ

วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญมุ่งสู่ภาวะพ้นทุกข์ของตัวละคร เค้นที่การวางโครงเรื่อง สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติสู่การประจักษ์พุทธภาวะของเซน กล่าวคือ มีจุดหมายเพื่อปลดปล่อยจิต มนุษย์จากที่คุมขังแห่งความคิดเชิงมโนทัศน์ด้วยวิธีการเรียกร้องให้มนุษย์มองย้อนสู่ธรรมชาติที่แท้ ของตนเองและสรรพสิ่ง โดยใช้ปัญหาชีวิตของตัวละครซึ่งเป็นปมขัดแย้งของเรื่องเป็นเสมือนโกอัน ทำให้ความคิดของตัวละครดำเนินไปจนถึงทางตัน และเมื่อได้พบกับเหตุการณ์บางอย่างที่มา กระแทบใจอย่างแรงและกระทบหันตัวละครจึงตื่นรู้เท่าทันธรรมชาติที่แท้ของความทุกข์ และสามารถยื่นหยัดต่อไปได้อย่างเข้มแข็ง

วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญเน้นเรื่องความสำคัญของสติในทัศนะของเซนที่กล่าวว่า การปฏิบัติเซนก็คือการบรรลุธรรม ลักษณะเด่นของวรรณกรรมประเภทนี้คือการปิดเรื่องแบบวน กลับ การปิดเรื่องลักษณะนี้เป็นผลจากแนวคิดเรื่อง การประจักษ์พุทธภาวะซึ่งขึ้นอยู่กับสติของตัว ละคร เมื่อตัวละครดำรงชีวิตอย่างขาดสติตัวละครจึงต้องกลับไปฝึกฝนจิตใจใหม่อีกครั้ง เหตุการณ์ ในตอนจบของเรื่องจะคล้ายกับตอนเปิดเรื่อง อาจเป็นเหตุการณ์เดิมที่เกิดกับตัวละครเอกหรือ เหตุการณ์ลักษณะเดิมที่เกิดขึ้นกับตัวละครรอง ที่มีลักษณะเป็นลูกโซ่ต่อกันมา

วรรณกรรมที่มีแก่นความคิดสำคัญเน้นอานุภาพของความเข้าใจที่ก่อให้เกิดความรักและ ความเมตตา ซึ่งเป็นคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ตามคติของพุทธศาสนาหายาน จุดหมายหลัก ของการประยุกต์แนวคิดแนวปฏิบัติเซนมาใช้ในวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันห์ เพื่อสร้างสันติภาพ ภายในใจ อันเป็นผลจากความมุ่งหวังให้บังเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งที่จะก่อให้เกิดความรักความ เมตตาต่อสรรพสิ่งเท่าเทียมกัน เพราะเมื่อบุคคลผู้นั้นสามารถสัมผัสกับความจริงทั้งหมดได้โดยตรง แล้ว ความทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก หรือความสูญเสียที่เกิดจากการคิดแบ่งแยกก็จะ หหมดไป ในภาวะเช่นนี้เองที่บุคคลจะดำรงอยู่ในภาวะที่ไร้ขอบเขตของสถานที่และกาลเวลา จะ เห็นได้ว่า ดิช นัท ฮันห์ ใช้กลวิธีการสร้างตัวละครเหนือจริงซึ่งสามารถแบ่งภาคและเนรมิตให้ เกิดปาฏิหาริย์ในที่ต่าง ๆ ในเวลาเดียวกันได้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงอานุภาพของความเข้าใจ ความรัก และความเมตตาออกมาเป็นรูปธรรมและนำติดตาม

แนวคิดและแนวปฏิบัติที่ปรากฏเสมอในวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันห์ คือแนวคิด เรื่อง ‘การอิงอาศัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง’ (Interbeing) ซึ่งจะนำไปสู่แนวคิดเรื่องความ เป็นเช่นนั้นเอง (ตถตา) อันก่อให้เกิดความเข้าใจและความรักความเมตตาต่อทุกสิ่งรอบตัว ทั้งนี้ โดยอาศัยแนวปฏิบัติเรื่องการเจริญสติในทุกขณะลมหายใจ แนวคิดและแนวปฏิบัติดัง

กล่าวปรากฏอยู่ในอิริยาบถและบทสนทนาของตัวละครทุกเรื่อง แต่การจะถ่ายทอดให้ผู้อ่านสัมผัสภาวะแห่งการค้นพบธรรมชาติที่แท้ของสรรพสิ่งซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของตัวละครนั้นมิอาจใช้การพูดคุยอธิบาย หรือใช้เหตุผลมาบรรยายได้ ดิข นัท ฮันท์ จึงเลือกใช้กลวิธีการสื่อด้วยภาษาแบบอรรถวิภาษ เพื่อทำลายความคิดเชิงมโนทัศน์ของผู้อ่าน และกลวิธีการสื่อด้วยภาพธรรมชาติผ่านสายตาของตัวละครเมื่อเข้าสู่ภาวะแห่งการรู้แจ้ง เพราะแม้ภาษาจะมีขอบเขตจำกัดในการใช้อธิบายความจริงแท้ แต่ภาษาก็มีพลังที่ก่อให้เกิดจินตนาการอันกว้างไกลที่จะทำให้เกิดประสบการณ์ทางอารมณ์และจิตวิญญาณได้ลึกซึ้งกว่าการใช้คำพูดคุยอธิบาย หากนักเขียนรู้จักนำมาใช้อย่างชาญฉลาดและเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการสื่อสารและผู้รับสาร

นอกจากวรรณกรรมของ ดิข นัท ฮันท์ จะมีลักษณะเด่นของวรรณกรรมแต่ละประเภทต่างกันเป็น 4 ประเภทแล้ว พบว่าทุกเรื่องที่น่ามาวิเคราะห์ในครั้งนี้มีลักษณะร่วมกัน 3 ประการ คือ 1) ภาพสะท้อนจากสงครามเวียดนามซึ่งแทรกอยู่ในภูมิหลังของตัวละครและฉาก 2) การใช้ภาษาบรรยายธรรมชาติแสดงการประจักษ์พุทธภาวะของตัวละคร และ 3) ความสำคัญของรอยยิ้มในวรรณกรรมของ ดิข นัท ฮันท์ ที่คล้ายเป็นสัญลักษณ์ของภาวะแห่งการรู้แจ้ง และความสงบ

ข้อสังเกตประการสุดท้ายคือ ทศนคติเรื่องการสร้างความเป็นครูในตัวลูกศิษย์ของ ดิข นัท ฮันท์ เป็นทศนคติที่สามารถใช้อธิบายลักษณะการสร้างสรรคั้ววรรณกรรมทั้งหมดของ ดิข นัท ฮันท์ ได้ชัดเจน แนวคิดเช่นนี้มีลักษณะสอดคล้องกับการถ่ายทอดเซนของปรมาจารย์เซนในแต่ละยุคสมัยที่ผ่านมา คือ มีทั้งการถ่ายทอดโดยการให้คำชี้แนะ ชัดเจน และให้ศิษย์ฝึกฝนปฏิบัติธรรมด้วยตนเองตามหน้าที่ของอาจารย์ รวมทั้งอาจารย์แต่ละคนจะเฝ้าสังเกตและให้โถกอันแก่ศิษย์แต่ละคนโดยเฉพาะ เพื่อศิษย์ผู้ปฏิบัติและศึกษาเซนจะได้ประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติและศึกษาด้วยตนเอง ดังนั้นคำตอบที่ศิษย์แต่ละคนประจักษ์จึงแตกต่างกันไป ไม่มีใครถูกหรือใครผิด คำตอบที่ศิษย์แต่ละคนได้ย่อมเหมาะสมกับแต่ละคนอยู่เองเพราะเป็นคำตอบที่ได้มาจากการปฏิบัติ ประสบการณ์ และลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของแต่ละคนเอง ลักษณะเช่นนี้เองที่ปรากฏและส่งผลออกมาในวรรณกรรมของ ดิข นัท ฮันท์ คือ การไม่บอกเหตุและผลที่นำไปของคำตอบที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวละครอย่างชัดเจนซึ่งอาจมองว่าเป็นส่วนด้อยของวรรณกรรม แต่หากมองในทางบวก การที่วรรณกรรมแทบทุกเรื่องมีลักษณะการปิดเรื่องเช่นนี้อาจเป็นเพราะเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้รับรู้เพียงจุดคลี่คลายของเรื่องว่าตัวละครยังคงยืนหยัดอยู่ในสังคมและมีชีวิตต่อไปได้ ส่วนการที่ตัวละครจะรู้สึกและเข้าใจโลกและชีวิตลึกซึ้งเพียงไรจนปรากฏเป็นการกระทำของตัวละครนั้น ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความเข้าใจของผู้อ่านแต่ละคน ไม่มีคำตอบใดที่ถูก

หรือผิดเพราะบทบาทของผู้อ่านมิได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงการเป็นผู้รับสารเท่านั้น แต่ผู้อ่านจะมีบทบาทอย่างแท้จริงและเป็นส่วนหนึ่งในวรรณกรรมได้ด้วยการอ่าน ผู้อ่านจะได้สัมผัสกับกระบวนการสร้างตัวบทซึ่งจะถูกทำให้มีความหมายและมีชีวิตชีวาเมื่อมีผู้อ่าน ยกตัวอย่างเช่นในบางคราวเมื่อผู้อ่านซึ่งมีความหลังและความผูกพันกับแม่ของตนที่ตายจากไป แล้วได้อ่านหนังสือเรื่องหนึ่งถึงตอนที่ตัวละครได้พบกับแม่ซึ่งพลัดพรากจากกันไปนาน ผู้อ่านผู้นั้นอาจมีความรู้สึกร่วมกับตัวละครได้โดยธรรมชาติ ช้ำยังอาจหวนรำลึกถึงความอบอุ่นอ่อนหวานของความรักที่แม่มีต่อลูกและลูกมีต่อแม่ได้เองโดย ผู้แต่งมิต้องบรรยายเอาไว้เลยแม้แต่น้อย ความรู้สึกที่เกิดกับผู้อ่านเช่นนี้แม้จะมีความรู้สึกโดยทั่วไป คือความซาบซึ่งอบอุ่นจากความรักระหว่างแม่ลูกเช่นเดียวกัน แต่ความละเอียดละไมทางอารมณ์และภาพที่แต่ละคนหวนระลึกถึงก็ย่อมแตกต่างกัน ความละเอียดละไมทางอารมณ์และภาพประสบการณ์ของผู้อ่านที่ประมวลออกมาเป็นความเข้าใจหรือข้อคิดที่ผู้อ่านได้จากการกระทำของตัวละครนี้เอง คือขั้นตอนสำคัญที่ ดิช นัท ฮันท์ ประารถนาให้ผู้อ่านได้สัมผัสและตระหนักถึง เพราะนั่นหมายถึงความสำเร็จในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของนักเขียนผู้มุ่งหวังให้งานประเทืองปัญญาและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีหรือแง่คิดต่าง ๆ ขึ้นในตัวผู้อ่าน จากที่กล่าวมานี้ ลักษณะที่ดูเหมือนจะเป็นอุปสรรคในการอ่านจึงกลับกลายเป็นเสน่ห์ของวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ ที่สามารถโยงเส้นใยระหว่างความรู้สึกที่ซับซ้อนของมนุษย์ (ผู้อ่าน) ให้มาสัมผัสกับความมีชีวิตชีวาของวรรณกรรมในฐานะที่เป็นศิลปะสาขาหนึ่งที่สะท้อนภาพความเป็นไปในชีวิตมนุษย์ได้อย่างลงตัว

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาที่ผ่านมาผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ ได้รับปัจจัยหลากหลายที่ผลักดันให้องค์ประกอบในการสร้างสรรค์รายละเอียดต่าง ๆ ในวรรณกรรมมีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างความรู้สึกภายใน โลกทัศน์และชีวิตทัศน์ ประสบการณ์ และอุดมการณ์ในการช่วยเหลือประชาชนของ ดิช นัท ฮันท์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ เพียงในด้านอิทธิพลที่ได้รับจากพุทธศาสนานิกายเซนในส่วนที่สัมพันธ์กับโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของ ดิช นัท ฮันท์ เท่านั้น แต่หากมีผู้สนใจจะศึกษางานด้านวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ จากแง่มุมอื่น ๆ ยังสามารถทำได้อีกหลายทาง เช่น การศึกษาแนวคิดเรื่องสันติวิธีในวรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ การศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติทางศาสนาในวรรณกรรมอิงพุทธประวัติของ ดิช นัท ฮันท์ กับวรรณกรรมอิงพุทธประวัติของนักเขียนท่านอื่น ๆ การศึกษาบทบาทพุทธศาสนาแบบ Socially Engaged

Buddhism ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม และการศึกษาความเป็นไปได้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมของ ดิช นัท ฮันท์ ด้วยทฤษฎี Objective Correlative ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการเสนอสารสำคัญของเรื่องผ่านเหตุการณ์ วัตถุ หรือความรู้สึกของตัวละคร ที่เป็นไปในทางเดียวกันซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง จนผู้อ่านสามารถรับสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้เอง ซึ่งกล่าวกันว่าวิธีการเช่นนี้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้สึกของตัวละครต่อผู้อ่านได้ใกล้เคียงที่สุด คล้าย ๆ กับการวาดภาพ เป็นต้น